

TALL 60

Cant VII

Desencantament

FLORDENEU

Gentil meu, jo què et daré
si tant mes fades te donen?
De què jo et coronaré
si d'or elles te coronen?

Te donaré lo meu cor, 5
lo cor i la mà d'esposa;
jo seré ta dolça flor,
tu seràs ma abella hermosa.

Companyes, mentres me'n vaig 10
a vestir ma verda vesta,
com les boscúries pel maig
de l'amor per la gran festa;

mentre ens canten los moixons
sos himnes epitalàmics,
i envien valls i turons 15
onades d'alens balsàmics;

mentres lo sol surt del mar,
daurant aquest promontori,
com il·lumina l'altar
lo brandó del desposori; 20

de mon regne, que és lo seu,
recordau-li alguna història:
parlau-li del Pirineu,
que és lo trono de ma glòria.

TALL 61

LA FADA DE MIRMANDA
PASSATGE D'ANNÍBAL

- Les goges de Mirmanda, de Vallespir i Alberes 25
aquell matí dansàvem en lo bosquet dels Horts,
en lo bosquet de roures, d'alzines i sureres,
d'una arpa de set cordes als divinals acords.
De prompte se sentiren remors en la collada,
com d'un torrent quan ronca venint la torrentada; 30
la borinor s'acosta, rodola la tronada
i en la serena riu en del Pirineu los ports.
- Serà que un vent ha foses les neus de l'alta cima,
i a rius envien ara ses aigües a la Vall?
Serà un estol de feres que ve mudant de clima, 35
o el rúfol torb que espolsa sa crin com un cavall;
lo torb, aqueixa mànega de vents que arrasadora
traboca les cabanyes, los llacs i rius devora,
capola el tronc dels arbres com ceps la podadora,
a feixos estimbant-los amb fort terrabastall? 40
- És lo torrent d'Anníbal; amb grans destrals i serres
li van obrint passatge deu mil treballadors,
lo puig son front abaixa, la vall s'umple de terres,
lo pont d'una gambada passant rius bramadors.
Les penyes, si fan nosa, i els grenys del camí trauen; 45
al colp dels llenyataires arreu los arbres cauen,
los faigs i les moixeres són canyes que s'ajauen,
los vellaners són herbes als peus dels dalladors.
- Los balears penjada duen al braç la fona,
trenada amb tres badies de cànem o de pell, 50
quan de sa roba encesa, que força i foc li dóna,
la pedra surt brunzenta, o aterra o fa portell.
Lo cos dels sagitaris segueix la immensa rua:
buiracs feixucs ressonen damunt sa espatlla nua;
rublerts tots de sagetes de verinosa pua 55
que en sa volada trenca les ales de l'aucell.
- I, avall, onades d'homes a onades succeeixen,
ones de ferro a onades d'acer sense parar;
com mai encara en surten al cim, i ja cobreixen
lo pla, les del Maçana seguint cap a la mar. 60
Mostrant al sol sa escata d'argent que lluenta
apar serpent enorme que corre i anguileja,
des de Banyuls a Salses, de Salses fins a Osseja,
podent dues vegades lo Rosselló faixar.

TALL 62

- Enmig de la boirada de pols que els acompanya 65
lluir se veuen armes d'acer i escuts d'aram,
com al tronar en vespres d'estiu en la muntanya
se veu dins negres núvols coetejar lo llamp.
Feixugues s'arrosseguen les màquines de guerra,
com si rodant caiguessen esberles de la serra, 70
i, fent cada rodada trontollejar la terra,
rosseguen amb llurs rodes la roca de Montbram.
- Cent elefants segueixen, com serres que caminen,
formant grans siluetes al dors del Pirineu;
per fer-los pas los roures de tres-cents anys s'inclinen, 75
los castanyers se rompen, més flonjos que llur peu.
Damunt del més altívol, en torre cisellada,
Anníbal atravessa la immensa serralada;
al veure'l jo dels núvols baixar, a no ser fada,
de genollons en terra l'hauria pres per déu. 80
- Gegant de pedra que umple la Vall i la domina,
lo gros Montbram, d'Anníbal als peus, sembla petit;
a part que al veure'l dobla sa testa gegantina,
que sols lo llamp, eix glavi dels núvols, ha ferit. 85
És alt, ample d'espatlles, de colossal figura,
un perpunt d'or abriga son pit i sa cintura;
dels joves de Cartago té l'aire i l'estatura;
té dels lleons de l'Atles lo tronador rugit.
- Una legió sagrada de nobles lo corona 90
seguint-lo com al carro del sol lo resplendor;
amb una adarga abriguen son cos, ampla i rodona,
ses armes i sa túnica són una llauna d'or.
Darrere d'ells les tribus de l'Àfrica negregen,
i els espanyols sa espasa llarguíssima manegen;
quan los romans en Canes llampeguejar la vegen, 95
han de deixar per ella llur ensis tallador.
- Ans d'arribar-hi, una altra muralla los espera,
de gran contramuralla li fan los Pirineus,
dels Alpes és l'abrupta, suprema cordillera,
muntada per una altra de glaces i de neus. 100
Entre ells, en ample fosso, lo Ròse [Roine] fa sa via,
serpent que amb una onada l'exèrcit desfaria,
gran monstre de set boques que tot ho engoliria,
sos elefants, ses armes, sos homes i sos déus.
- Per forta reressaga vint mil cavalls segueixen, 105
tots ells fills del Sahara, germans del simoün;

com los centauros, sella ni brida no coneixen
los etiops que els munten, poltro i genet fent un.
Al veure'ls, dalt dels Alps, la terra italiana
dirà lo que al Pirene sembla ara dir la plana:
–Caient d'eixes altures, aqueixa allau humana
dels pobles que jo abrigo me'n ve a xafar algun!–

TALL 63

Des dels murs de Ruscino, que allà d'enllà negregen,
umplir-se d'armes miren llur terra los sardons,
tranquils miren les messes de Mart com hi onegen, 115
los elefants, los poltros, les llances i els penons.
–Alçau-vos contra Anníbal! –ahir els romans los deien.–
Alçau-vos contra Anníbal! –i a bell esclat ells reien,
davant de la riuada com canyes ells se veien,
i amb canyes no s'atura lo riu de les nacions. 120

–Donau-me pas –d'Anníbal los missatgers los diuen
avui–; jo vaig a Itàlia, só amic, no us faça por.–
Ells ouen lo missatge prudents i no se'n riuen:
–Que passe –li responen, tancant-se en Rosselló.
I tot un jorn vegeren per sota sa muralla 125
passar peons, fonèvols i carros de batalla,
arquers amb sa ballesta, dallaires amb sa dalla.
Què hi ve a cercar a Europa de l'Àfrica el lleó?

Què hi ve a cercar? Ve a batre's amb l'àliga romana;
la terra no és prou ampla per dos rivals tan forts; 130
ve a traure de son trono del món la sobirana;
a Roma o a Cartago ve a obrir lo camp dels morts.
Per què a morir volàveu aixís, tribus guerrereres?
Per què pastors no us fèieu d'aqueixes torrenteres?
Les fades de Mirmanda, de Rosselló i Alberes 135
dansaven aquell dia dins lo bosquet dels Horts.

TALL 64

LA DE FONTARGENT

NOGUERA I GARONA

De Beret la immensa plana
té la forma de bressol,
té muntanyes per barana
on com mare aguaita el sol. 140
Té per alta capçalera
la muntanya de Crabera.
La geganta cordillera
per bressar sos fills la vol.

La Noguera i lo Garona 145
són los fills que Déu li dóna,
que ja al nàixer s'empaitaren,
corregueren i saltaren,
com dos nins joguinejant.

Noguera per Alós 150
tot joguinós,
Garona per Aran
tot rondinant.

La Noguera Pallaresa 155
se llevà més de matí;
quan del nord la vista ha presa
de migjorn pren lo camí.

Son germà, que anava a Espanya,
veu a l'altre que l'enganya,
que li deixa sols muntanya, 160
fent-se seu tot lo jardí.

Com voluta que se'n torna
en lo verd plafó que adorna,
decantant-se cap a esquerra,
se rebat des de la serra 165
de Beret fins a Tredòs.

Garona per Aran
tot rondinant,
Noguera per Alós
tot joguinós. 170

De Bordeus i de Tolosa
l'un abeura el gran verger,
mentres l'altre du a Tortosa
l'argent fos en Mont Valièr.

Travessant més d'un gorg negre, 175
fa el camí saltant alegre,
fins que es casa amb lo riu Segre
part damunt de Balaguer.

Tot passant pel pla d'Estერი, 180
pel camí que baixa a Gerri,
malclavada en un llis d'herba,
ha obirat, fèrrea i superba,
la gran maça de Roland.

Noguera per Alós 185
tot joguinós,
Garona per Aran
tot rondinant.

Espanyol que s'afrancesa,
lo Garona, mal paisà, 190
du a la França la riquesa
que en Espanya atresorà;
i, de fonts veient-nos pobres,
a l'Atlàntic du ses sobres,
mentres poques i salobres
l'altre en du al Mediterrà. 195

Ah!, per garba mal lligada
la d'aqueixa bessonada,
que retrau a la memòria
de més d'uns bessons la història 200
avinguts com gat i gos.
Garona per Aran
tot rondinant,
Noguera per Alós
tot joguinós.

COR DE FADES

Ah!, Lampègia, tu, que has vista, 205
dona d'aigua de Lanós,
abraçar en hora trista
lo cadavre de l'espòs;

canta'ns, ai!, sa darrera hora,
mes que sia sospirant; 210
ta veu de lira que plora
s'avé amb eix fúnebre cant.

TALL 65

LA DE LANÓS
LAMPÈGIA
I

Hermosíssima és Lampègia,
filla del duc d'Aquitània;
quan del castell al matí 215
puja a la torre més alta,
a qui la veu des del bosc
li apar l'estrella de l'alba;
a qui la veu dintre el bosc
li apar la invicta Diana. 220
L'ha obirada Abú Nezà,
governador de Cerdanya;
Lampègia caçava aucells,
a ella el moro la caça;
quan la té dintre del llaç 225
cativa se l'emmenava;
no li valen, no, l'arc d'or,
ni les sagetes de plata,
ni sos ulls negres, que són
més homicides encara. 230
Mes no sé qui és lo catiu,
lo moro o la cristiana:
si n'és la filla del duc,
lo cativeri li agrada;
si no ho és, és que els grillons 235
a son robador posava.
–Robadora de l'amor,
princesa de l'Aquitània,
què vols –lo moro li diu–,
mes que sia la meva ànima? 240
–La teva ànima és per Déu,
jo sols vull la teva espasa,
que abans feresca el meu cor
que el cor de ma dolça pàtria.–

Entre Abú Nezà i lo duc 245
pau eterna s'és jurada,
llaç de flors amb què l'amor
uneix lo niu i la branca,
lo moro i lo cristià,
lo Llenguadoc i l'Aràbia, 250
uneix lo dia i la nit
amb una estrella per gafa.
Llaç de flors que els has lligat,
Déu te do llarga durada.

TALL 66

II

Abderraman ho ha sabut, vol veure si el desfaria; al crit de «muira el traïdor!» vers Catalunya camina; vint mil homes du de peu, deu mil de cavalleria;	255 260
per davanter va Zeian, brau adalit de la Síria. En lo camp és un corser, en los rius és una anguila, en lo combat un lleó dels de sa terra nadiua.	 265
Abú Nezà no en sap res, massa fort l'amor lo lliga; quina nit tindrà, si dorm!, quin despertar, si somia!	 270
Amb ell dormen sos soldats dintre el fort de Júlia Llivia. Oh Júlia Llivia!, a tu i ells l'hora fatal vos arriba.	 275
Ja l'enemic és aquí, ja té les claus de la vila. Los defensors són covards, n'hi ha gran escampadissa; los uns fugen cap a Llo, los altres cap a Angostrina.	 280
Quan cau lo roure del bosc l'aucellada se'n desnia! Abú Nezà fuig tot sol del duc Eudes amb la filla, fuig sense saber a on fuig, com un cego sense guia.	 285
Zeian pel rastre els segueix de moros amb sa canilla; quan sent a prop sos glapits, Lampègia plora sang viva: –Salva't –diu al seu espòs–; jo sola morir voldria. –Lampègia, no et deixaré; primer deixaré la vida.–	 290

si és mausoleu o mesquita,
si l'han feta cristians
o moros de Moreria;
mes en la tomba del moro
los cristians diuen missa,
que ja era mig cristià
qui en mans de moros moria.

TALL 68

COR DE FADES

Si no fóssem al cim d'una muntanya,
per sirena et prendriem de la mar; 350
mes, plega, plega ta cançó, oh companya!,
la història de Lampègia ens fa plorar.
I tu, Gentil hermós, per qui s'acosta
l'hora d'amor, parla'ns d'amor si et plau;
la flor ne parla al riu, al mar la costa, 355
i rius i mars ne parlen al cel blau.
Muda dorm en tos braços l'arpa hermosa
que et regalà la fada de Lanós;
sobre ton pit estreny-la com esposa
i llança al vent un càntic amorós. 360

TALL 69

CANT DE GENTIL

Amor, amor, on me pujares?;
on sou, amics?, on sou, mos pares?,
i jo mateix, digau-me, on só?
Digues-m'ho tu, Griselda bella,
ma hermosa estrella 365
de Canigó.

I tu, ets del cel guspira eterna
o sols fantàstica lluernà?;
dus a l'infern o al paradís?
Mes és ací tan dolç lo viure, 370
veient somriure
ton ull blavís!

Què se me'n dóna de la terra
si et tinc ací, en est cim de serra?
Mes com nos mira el sol naixent! 375
Porta'm vers on surt com poncella
que s'esbadella
pel firmament.

Dus-me vers on los ulls va a cloure
de sa carrossa l'or fent ploure, 380
rei que es retira a son palau,
i de son golf al golf d'estrelles
voguem entre elles
per lo cel blau.

Puja'm amunt, de branca en branca, 385
des d'on lo món com arbre arranca
fins al cimal entre el fruit d'or;
puja'm amunt, i amunt encara,
mostra'm la cara
del Criador.

Mes, si jo et tinc, per què m'enyoro?;
si tu em somrius, doncs, de què ploro?
Lo cor de l'home és una mar,
tot l'univers no l'umpliria;
Griselda mia, 390
deixa'm plorar!

TALL 70

- Gentil refila encara, entre sos braços
l'arpa respon a son darrer sospir,
quan a prop les aloges senten passos
i, porugues, arranquen a fugir. 400
- És Guifre el de Rià: quan en mala hora,
fa tres dies, Gentil deixà la vall,
com riu que arrasa i flama que devora,
de sarraïns hi queia un devessall.
- Sense cabdill al veure's, s'esbullaren 405
los cristians al crit de «traïció!»,
i a Cornellà los moros arribaren
ans que amb la nova hi arribàs la por.
- Lo comte prou lluità: –Agambe qui puga!– 410
esparverats cridaren los guerrers,
deixant als sarraïns, com a l'oruga,
poble i palau i regadius vergers.
- I tot ho saquejaren, des de Prada 415
als orris i masies de Castell,
deixant pobra la terra i despullada,
com una testa hermosa sens cabell.
- Joies, armes, corsers, nins i donzelles,
arreu, de tot fa presa el sarraí,
com trepitja i malmet flors i poncelles
un ramat de porcells dintre el jardí. 420
- De l'horrible, impensada revinguda
pot traure el comte sos amats tresors,
pot traure a Guisla, sa muller volguda,
i als fills, fruit tendre de sos vells amors.
- A un relleix se'ls ne puja de la serra, 425
i al tenir-los a port, i entre guerrers,
los deixa per salvar sa aimada terra,
dever sagrat de nobles cavallers.

TALL 71

Del Canigó s'enfila a l'alta cima
per veure en sa rodàlia què s'hi mou, 430
per veure el Rosselló, que tant estima,
com lo podria deslliurar del jou.

Quan hi troba a Gentil, tres dies feia
que amb ell pensava, de quimera foll; 435
i sens l'espasa que ell cenyí-li el veia,
i com esclau amb un collar al coll.

Veu al que ahir deixà cobert de ferro,
de pedreria i flors enjoiellat;
veu fet joglar lo fill de Tallaferro,
Samsó que alguna Dàlila ha xollat. 440

Quan, per sa culpa, el moro tot ho aterra,
apar de fades encisat i ullprès;
lo veu venent a son amor llur terra,
i, com resclosa plena, no pot més.

A la primera empenta que li dóna 445
lo cabussa i rebat per l'estimball,
a on un «ai!» de moribund ressona,
umplint de pena i de tristor la vall.

L'arpa rodola amb ell de timba en timba,
ferint-les amb trencada gemegor, 450
gemegor que s'allunya i minva, minva
d'acord encara amb aquell pit que mor.

Sospirs o notes minven i s'apaguen,
sonant per darrer colp més tristament,
alè de dues vides que naufraguen, 455
esvanint-se plegades en lo vent.

TALL 72

Com un arbre ufanós que en sa florida
arranca en la cinglera un terbolí,
Gentil, des d'allí dalt, va sense vida
rossolant a la plana de Cadí. 460

Mes ai de Flordeneu! Des de l'albada
a sos vergers demana nous encants;
se renta com les flors amb la rosada,
com elles enjoiant-se amb diamants.

Del color se vesteix amb què Mahoma 465
solia veure en somnis les hurís;
amb son vestit de virolada ploma
no és tan hermós l'aucell del paradís.

De l'estany se contempla en l'aigua clara,
que s'atura per fer-li de mirall, 470
de sos ulls dolços i rienta cara
entretenint la imatge en son cristall.

De roses porta al front una corona
ara mateix collides al verger,
collides per l'amor que l'esperona, 475
fent florir en sa cara altre roser.

Cap al jardí, com de son rusc l'abella,
amatenta sortia del palau,
quan de son cel l'esmortuïda estrella 480
de congesta en congesta als peus li cau.

Sos ulls són plens de neu, d'ombra i polsina;
sa cara és de cadavre, sos cabells,
madeixa de fil d'or, ai!, purpurina,
rosseja en rocs i mates a cabdells.

Encastaren-s'hi a rinxos ses garlandes, 485
sa gonella de seda i son brial,
les perles a enfilalls, los flocs i randes
de sa gemada vesta nupcial.

Ella cau-li damunt, i ses companyes
los ploraren tres dies a tots dos, 490
dient-se amb safareigs, colls i muntanyes:
–Ai!, l'astre que se'ns pon fou ben hermós!–

TALL 73

A la tercera aurora ella es retorna,
son plor eixuga amb sos sedosos rulls;
no voldria plorar, mes sempre hi torna, 495
què poden fer sinó plorar sos ulls?

Fa posar aquell cos dintre la barca,
barca que és, ai!, sepulcre de records!;
per última vegada amb ell s'embarca,
i acompanya sa vida al camp dels morts. 500

A cada banda voguen tres remeres,
negres estan sos cors com sos vestits,
no juguen ja amb lo vent ses cabelleres,
que els cauen, com les llàgrimes, als pits.

Cantar-li càntics de tristor voldrien 505
i es posen totes sis a sospirar,
quan recorden aquells que li plavien
com càntics de sirenes de la mar.

Aquells torrents segueixen d'ona en ona,
aquells prats enyorívols d'un a un, 510
com un brillant caigut de sa corona
ella ensenyant-los son gojat difunt.

Lo mostra a les estrelles que els ulls clouen,
com Flordeneu transides de plorar,
als aucellets joiosos que els desclouen 515
tan de matí sentint-la gemegar.

Lo mostra als gessamins que l'ombrejaren
i, esflorant ses corones sobre d'ell,
de flors al bes de l'aire l'arruixaren;
era tan jove, tan airós i bell! 520

Als miosotis l'ensenyà de la riba,
a les gleves de gel que ou sospirar,
d'argent i de cristall a la font viva
que de les goges és l'espill més clar.

De glaç a les cavernes que sangloten, 525
d'on, com perles en veires argentins,
de fil a fil les llàgrimes degoten,
dels aires escampant remors divins.

Ai!, en retorn, cada turó, cada arbre,
l'herba que naix, l'estrella que floreix, 530
li sembla que li mostra amb cor de marbre
de son vestit de noces un esqueix.

Ella els demana d'un a un venjança
contra Guifre, i, amb boires de tardor,
del cel esborra l'iris de bonança 535
que coronar solia el Canigó;

amb branques de llorer l'aigua tranquil·la
bat de l'estany, i, amb ses mateixes mans,
congria el torb d'ales de foc, i apila
los núvols sobre els núvols udolants. 540

Cant VII. Desencantament dins *Canigó*

Volum segon de "Totes les Obres" de Jacint Verdaguer: "Poemes llargs .Teatre", a cura de Joaquim Molas i d'Isidor Cònsul, Barcelona: Proa, 2003.

Reproducció autoritzada per Grup 62.